

Forfatter: Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 21

Titel:

Citation: "Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 21", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i AA]*, Gyldendal, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-4_003-shoot-workid4_003_021.pdf (tilgået 16. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i AA]

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↑](#)

321 Kritisk Fortegnelse

over alle udkomne

Skrifter,

siden

Trykfriheden.

[↑](#) Tredie Aargang, 21. Stykke.

[↑](#) No. 234.

[↑](#) Kristnisaga, sive Historia Religionis Christianæ in Islandiam introductæ, nec non Patr af Isleifi Biskupi, sive Narratio de Isleifo Épiscopo; ex Manuscriptis Legati Magnæani, cum interpretatione Latina, notis, Chronologia, tabulis Genealogicis & Indicibus, tam rerum, qvam verborum. Hafniæ 1773. Ex Typographeo Regiæ Universitatis apud Viduam A. H. Godiche, per Frid. Christian Godiche. 22 1/2 Ark i stor 8vo, med tven-

[↑](#) 3die Aargang.

2

[↑](#) 322 de Vignetter, sælges i den Mummiske Boglade paa Børsen paa fin Hollandsk Skrivpapiir for 4 Mark 8 Skil. og paa Medianpapiir 6 Mark 8 Skilling.

[↑](#) Det er de Lærde bekiendt, at den berømte Oldforsker Professor Anas Magnus, en indfød Islænder, har gjort en anseelig Stiftelse til de Nordiske Oldsagers Bekiendtgjørelse, baade med sine efterladte Haandskrifter og Capital, og at det til at udføre denne Stiftelses Hensigt, for et Aar siden, allernaadigst har behaget Hans Kongelige Majestet at tilskikke en bestandig Commission, af hvis Arbeider dette Skrift er det første, som udmærker sig ganske fra Mængden af de forhen udgivne Islandske gamle Historier, ved den udvortes Smukhed i Tryk og Pa- piir, lærde og forholdsmæssige Anmærkninger, forskiellige Læsemaader, Slægtetavler, TidsRegister og fuldstændige Register, der gjøre Bogen saa meget brugbarere; men indvortes ved Textens Rigtighed, Anmærkningernes Brugbarhed og Valg, men i sær den smukke og nøyagtige latinske Oversættelse, som saa meget mindre i disse Tider kan ventes, som en Oversætter, naar han vil være troe, altid er

3

[↑](#) 323

[↑](#) under en vis Tvang, og man meget sielden seer smuk Latin, endog i Originalskrifter.

[↑](#) Kristnisaga ansees at være skreven omtrent ved Aar 1300 af den berømte lærde Lavmand Hauk Erlendsson, som levede for og efter denne Tid, og findes her udgiven efter et Haandskrift som findes i Stifterens Samlinger; efter et andet Haandskrift paa Pergament som af Udgiverne ansees for at være skrevet først i det 14de Aarhundret, der findes paa samme Sted, og hvoraf en Prøve stukken i Kaaber sees foran Fortalen; samt efter den Udgave som Biskop Thorlacius har besørget, trykt i Skalholt i Aaret 1688, som deels er vanskelig at komme over, deels er uden Oversættelse, og ikke altid tilforladelig. Skriftet afhandler i sær den christelige Religions Indførsel i Island, men har dog ikke liden Indflydelse i den øvrige

[↑](#) Nordiske Historie i det Tidsrum den indbefatter, nemlig fra 981 til 1121, eller fra den første Religionens Forkyndelse ved en omvendt Islænder Thorvald og en Sachsisk Biskop Fridrich, indtil Religionen ved Tienders Paabud og tvende Bispestolers Stiftelse der var bleven stadfestet. Denne Kristnisaga fin-

[↑](#) des her udgiven med Aarstall i Bredden, forskiellige Læsemaader tagne af de forbe-

4

[↑](#) 324

✂ mældte Exemplarer, og Anmærkninger, som deels oplyse Texten, deels rette og forbedre Tidsregningen, forklare de gamle i Texten forekommende Vers, og deels henvise til de Steder, hvor meere Oplysning kan hentes, ved hvilken Leylighed adskillige Haandskrifters Indhold kortelig anmeldes. En kort

✂ Historie af den første Islandske Biskop Isleif, som blev indviet til Biskop i Aaret 1056. er føyet hertil som et Anhang, og indeholder adskilligt artigt om For fædrenes Levemaade; den er skreven af den lærde Islænder Styrmer, som døde Aar 1245 og er denne Historie her paa samme Maade udgiven som Kristnisaga, med Latinsk Oversættelse, forskiellige Læsemaader, og Anmærkninger om de gamle Berserker, Folk som til visse Tider, eller ved visse Leyligheder, bleve rasende, og efter de gamle Nordiske Skribenters Beretning hverken kunde beskadiges ved Ild eller Jern; og om Hundret i Sølv, en Maade at regne Penge paa; ere blevne saa vidtløftige, at de for sig selv ere trykte bag ved Kristnisaga, og fortiene visselig Navn af et par grundige, med viidstrakt Læsning, og god Kritik skrevne Afhandlinger. Til denne Kristnisagas end større Oplysning ere de mærk-

5

✂ 325

✂ værdigste Ting, som i Norden, fra Aar 869 til 1121, ere forefaldne, samt de Nordiske Kongers, Pavernes og Keisernes Følge, i en fortgaaende Tids-Orden anførte. Sex Stamtavler over de mærkværdigste Mænds Slægt, hvis Bedrifter i Verket berettes, ere og en nyttig Zirats for denne Bog, hvilken sluttes med tvende udførlige Register, det første over Bogens Indhold, samt Mænds og Stæders Navne, det andet over alle i Verket forekommende Islandske Ord, deres Bøjelser og Forandringer, Hvor de kunde være vanskelige eller forvilde Læseren, deres Stamme-Ord, saavel i det Islandske, som og undertiden i de fremmede Sprog, alle de figurlige Udtryk og særegne Talemaader, der udgjøre Siælen og Livet i ethvert Sprog, som og de Poetiske Udtryk; saa at dette Register er at ansee som en god Prøve paa et Glossarium, hvilket Commissionen og har haft i Sigte dermed. Denne første Prøve fra et af saa berømte Mænd bestaaende Sælskab er dem i alle Maader værdig, og Elskere af Oldsager, Fædernelandets Historie, og Kundskab om Forfædrene, hvis Nytte ofte bliver alt for lidet paaskiønnet, have Aarsag at see Commissionens Arbeyder med Længsel i Møde, hvoraf det første vil blive Hungurva-

6

✂ 326 ka eller de fem første Skalholtiske Biskoppers Levnets-Beskrivelse, og som vi med Glæde erfare, er der allerede meget bleven arbejdet paa den u dødelige Snorre Stur-

✂ lesens Norske Kongers Levnetsbeskrivelser, af hvilke man kan vente en meget bedre Udgave, end den vore Naboer, Tak skee dem endog for deres Arbeyde, Have givet os, ikke at tale om en Mængde andre Skrifter, som tiene til den gamle Nordiske Histories Oplysning, hvilke i Fortalen til Kristnisaga opregnes; og som man giver os Haab om med Tiden at see ved Trykken bekendtgjorte.

✂ No. 235

✂ Specimen Exercitationum Criticarum

✂ in versionem LXX interpretum ex Philone.

✂ Auctore C.F. Hornemann. Gottingæ apud J.

✂ Chr. Dieterich, 1773. 7 Ark i Median-

✂ Octav. Selges paa Børsen for 24 Skil.

✂ I dette lidet vel udarbejdede Skrift giver vor haabefulde Landsmand Hr. H. os et Beviis paa, hvor vel han Udenlands Har anvendt sin Tid. Den hele Afhandling vidner om en roesværdig Bekiendtskab med de 70 Fortolkere, Philo, Kirkefædrene, og det gamle Testamentes Kritik.

7

✂ 327

✂ Den græske Oversættelse af det gamle Testamente, som bær Navn af de 70 Fortolkere, er vel ustridig et for Kunstdommerne høistvigtigt Hjælpemiddel til at forbedre den Ebræiske Text, men vilde dog være langt brugbarere, dersom den ei ved Tidens Længde og Afskrivernes Uagtsomhed var i saa høi en Grad fordervet. Hr. H. har ved nærværende Arbejde søgt at bidrage noget til dens Forbedring, og vi skyldte ham Tak derfor. I en forudskikket Afhandling S. 1 — 37. giver Han sine Tanker tilkiende om denne Oversættelses nærværende Tilstand, og de beste Midler til at forbedre den. Allerede i Origenes Tid havde den ved Afskrivernes Forsømmelse tabt meget af sin første Fuldkommenhed, og just dette var det, som bevægede denne lærde Mand til at forfærdige sine Hexapla. I dette u dødelige Verk søgte han ved Sammenligning af flere

Haandskrifter, af de øvrige græske Oversættelser, og af den Ebræiske Text selv at raade Bod paa dens Mangler. Overalt havde han med største Nøjagtighed tilføiet visse Tegn, ved hvis Hielp man strax kunde see, hvad der af ham var bleven tilsat eller forandret, og hvad der efter hans Tanker burde udelukkes, i den sædvanlige Text. Men al denne Forsigtighed var forgieves; thi da den Afskrift af de 70 Fortolkere, som fandtes i Origenis Hexaplis, blev med Rette holdt for den nøiagtigste, og

8

☒ 328

☒ derfor overmaade hyppig afskreven, saa foraarsagede Afskrivernes Uagtsomhed og Efterladenhed efterhaanden den allerstørste Forvirrelse, i det de ved snart at udelade, snart at forvexle de af Origenes hosfødte Tegn, gjorde det næsten umueligt at adskille Origenis Tilsætninger fra Texten selv: Endog de beste blant vore nærværende Haandskrifter vise os de tydeligste Spor paa denne Forvirrelse, hvilket Hr. H. saavel ihenseende til den Alexandrinske og Vatikanske Haandskrift, som den Complutensiske og Aldinske Udgave, med Exempler har beviist. Det beste og sikkerste Middel derfor, saavidt det strækker, er at opsøge og sammenligne med vor nærværende Text de Steder af den græske Oversættelse der findes anførte hos saadanne Skribentere, som have levet før Origenes. Denne Vei har Hr.

☒ H. valgt, og derfor lagt Philo, som den ældste blant disse, til Grund, men tillige brugt Clemens af Alexandrien, Irenæus, og de ved Sabatiers Flid samlede Levninger af den gamle Itala. Førend man kan dømme om, hvorvidt Philos Skrifter kunde bruges til at forbedre de 70 Fortolkere, maa man først vide, om Philo Har forstaaet det Hebræiske, og, om de af ham anførte bibelske Sprog ere tagne af de 70 Fortolkeres Oversættelse, eller maaskee af ham selv oversatte efter den Hebræiske Text. Den be-

9

☒ 329

☒ rømte Joseph Skaliger har fradømt Philo al Indsigt i det Hebræiske Sprog, da derimod andre, som f. Ex. Hody og Loesner, have tillagt ham en overmaade stor. Hr. H. gaaer en Middelvei, og tilstaaer ham vel nogen, men ei en megen dyb, ei en efter Grammatikens Regler indrettet Kundskab om samme. At Philo overalt har betient sig af de 70 Fortolkeres Oversættelse, beviser Hr. H. med tilstrækkelige Grunde, og gjør tillige, ihenseende til den rigtige Brug af hans Skrifter, saadanne Bemærkninger, som forraade en forsigtig og indsigtfuld Kunstdommer.

☒ I Hovedafhandlingen selv anfører Hr. H. blot saadanne Steder af Philo, hvor denne afviger fra de 70 Fortolkeres sædvanlige Text: Snart forbedrer han de 70 Fortolkere af Philo, snart igien denne af hiine, bruger, hvor der gives Lejlighed, Clemens af Alexandrien, Irenæus og andre Kirkefædre tilligemed de gamle latinske Oversættelser, bemærker overalt den Overensstemmelse eller Forskiæl, som findes ihenseende til Læsearterne i de fire bekiendte Hovedudgaver af de 70 Fortolkere, og veiledes ei sielden af Phi» lo til at vælge blant alle disse forskiællige Læsearter den sande. Han indstrøer og ofte rimelige Formodninger over Oprindelsen til de forskiellige Læsearter, og Bemærkninger over den Hebræiske Text selv. Da hverken Rummet eller Øiemee-

10

☒ 330 det af disse Blade tillader os at være vidtløftig, saa vilde vi lade os nøie med at anføre en eeneste af hans Formodninger, som en Prøve paa hans Indsigter i dette Fag. De 70 Fortolkere oversætte Gen. 18, 17. de Ord אני מאברהם meen

☒ Ved $\mu\eta$ κρυσω εΥω απο Αβρααμ τγ παιδος μγ men

☒ Philo læser S. ps. Apostelen St. Ja-

☒ kob 2, 23. siger om Abraham, at han blev kaldet Guds Ven, hvilket den Romerske Clemens, saavelsom Clemens af Alexandrien paa adskillige Steder igientage, og hos de Arabiske Skribentere faaer han bestandig det Navn af Guds Ven, ja kaldes ofte flet hen Vennen. Ikke destomindre findes der i vor nærværende Ebræiske Text bag dette Sted intet, som kunde svare til de Ord $\text{?}\gamma$ $\text{φ}\lambda\gamma$ $\mu\gamma$ eller $\text{?}\gamma$ $\text{π}\alpha\iota\delta\omicron\varsigma$ $\mu\gamma$, og Hr. H. yttreder derfor den Formodning, om ei maaskee imellem אשר og והסאב et Ord והני , formedelst Liig- heden med de tvende sidste Bogstaver af Abrahams Navn, kunde ved Afskrivernes Uagtsomhed være bleven udeladt. Alexandrinerne kunde med Rette oversætte והני ved $\text{?}\gamma$ $\text{φ}\lambda\gamma$ $\mu\gamma$, da ei allene Navneordet והני hos Chaldæerne og Syrerne betyder en Ven; saaledes forklares det ogsaa Job. 24, 20. af R. Levi Gersonides, og Hr. H. selv troer, hvorudi vi dog ei med ham ere eenige, at denne Betydning er Amos 1, 11. den meest passende) men endog

11

☒ 331 Stammeordet fim, saavel i den Ebræiske Bibel selv Ps. 18, 2., som hos Araberne, har den Betydning at elske. Den Læseart $\tau\upsilon\ \pi\alpha\iota\delta\omicron\varsigma\ \mu\upsilon$ har, efter Hr. H. Tanker indsneget sig i de 70 Fortolkeres Text fra en anden græsk Oversættelse, og han vil ei vove ganske at nægte Ordet $\mu\eta$ denne Bemærkelse, da det Jud. 5, 30. synes at betyde en Pige Syreren, som over-

☒ sætter: min Tiener har uden Tvivl ladet sig bedrage ved Tvetydigheden af det grædske *ncu/toc*. Men da baade den Samaritanske Text og de gamle Oversættelser, den Syriske undtagen, komme overeens med vor nærværende Ebræiske Text, saa bruger Hr. H. den roesværdige Beskedenhed og Forsigtighed, at han, alle disse Rimeligheder uagtet, dog ihenseende til den ei understaaer sig at bestemme noget med *Vished*. — Nær havde vi vovet det Ønske, at Hr. H. paa den Bane, han med saa roesværdig en Iver har begyndt at betræde, maatte blant vore studerende Medborgere finde mange Efterfølgere, men vi tage strax vore Ord tilbage, og erklære selv vort Ønske for urimeligt; thi dertil vilde dog vist udfordres noget meer end Dogmatik. Mængden sover saa trygt, og fornøier sig med hen søde Drøm, at de, ved at lære det første, det beste dogmatiske Collegium uden ad, kunde erhverve sig ei allene Adgang (thi dette lod sig maaskee

12

☒ 332

☒ endda undertiden gjøre) men endog Ret til de vigtigste Embeder i Kirken. Vi vilde lade dem sove i Fred, det skulde jo være Synd at vække dem!

☒ No. 236.

☒ Tentamen Descriptionis Codicum Veterum Aliqvot Græcorum Novi foederis Manuscriptorum, qvi in Bibliotheca Cæsarea vindobonensi asservantur & qvorum nunquam antea facta fuir collatio vel plena descriptio. Accedunt fragmenta & parerga varii generis in hisce codicibus reperta, una cum speciminibus Characterum Græcorum æri incisis. Autore Hermanne Treschow, Prof. Theolog. in univers. Hauniensi. Havniæ 1773. Typis viduæ Godiche. Selges i den Mummiske Boghandling paa Børsen for 5 Mark. Stor 9 1/4 Ark. 8vo, Skriv- papiir med 4 Kobber-Tavler.

☒ Ægte Kiendere af kritisk Smag og Indsigt vil blive Hr. Prof. Treschow ikke saa liden Tak skyldige for det Værk, han her skiænker den lærde Verden. Haandskrifter af det keyserlige Bibliothek i Wien, som enten hidtildags endnu ikke vare efterseete, eller tilgavns sammenlignede og undersøgte, blive her confererede. Adskillige Stumper og Tillæg, som forefandtes i disse Haandskrifter, føres

13

☒ 333

☒ her for Lyset tillige med Kobber over Stii« len i disse forskiællige Kodices. Efter Tilskriften til vor mageløse Arve-Prinds komme vi til Forfatterens Forerindringer. Strax i Begyndelsen synes Hr. Treschow enten at røbe for liden Tillid til Læserens Upartiskhed, eller for stor en Ydmyghed og Ringeagtelse for sine egne Fortienester. Kan end Læseren ikke i dette hans Arbeyde spore hans Vittighed; saa vil de dog lede efter Beviis paa hans kritiske Indsigt, eller ham til Ære troe, hans Beskrivelser og Beretninger ere ligesaa vel en Frugt af hans kritiste Lærdom, som af hans flittige og utrættelige Taal- modighed, En alt for stor Beskedenhed kunde snart skade Forfatteren. Ingen uden de, som har opofret sig til dette Mørke Arbeyde at konferere Kodices, kan viide, hvilken Indsigt endog i Smaating, og Haardførhed, der behøves for at holde ud under Arbeydet. Skriftet selv taaler ikke noget vitløftigt Udtog. Ikke heller kan vi gjøre Elskere af den Videnstab mindste Tieneste dermed. De vilde nok selv bruge deres Rettighed til at læse Bogen, og benytte sig af den, som et umisteligt Tillæg til Mills, Kusters, Bengels, Wetsteins og Semlers Arbeyder i dette Fag. Vi rose Professoren, at han har skrevet dette

14

☒ 334

☒ lille Verk paa Latin, for at blive læst af flere end dem, som kun forstaae tydsk, men havde dog ventet en større Reenhed i Latinen end den vi har truffet næsten overalt, hvor det latinske Sprogs Armod dog ikke nøder til at udtrykke sig ulatinsk. Det er saa fortrædeligt nok at læse og benytte sig af saadanne Skrifter, at vi ey behøve at forøge Modbydeligheden ved saa tung og uforstaaelig en Skiil, som befaler os hvert Øyeblik at tænke tydsk eller dansk ved latinagtige Udtrykke.

☒ No. 227.

☒ Vor Frelseres JEsu Christi Levnets Historie fra hans Daab af indtil hans Himmelfart. Oversat af det Tydske. 1ste Deel. Kiøbh. 1773, Trykt hos Hallager paa det typographiske Selskabs Bekostning og selges for 3 Mk. Skrivp. og 2 Mk. 4 Skil. Trykp. Stor 15 1/2 Ark 8vo.

✕ Dersom vi maae bedømme en Bogs Vigtighed og Fortræffelighed af den almindelige og udbredte Nytte, dens Læsning kan forskaffe, saa fortæner nærværende ypperlige Skrift, saa got som noget, vor Berømmelse og Anpriisning. Vi takke derfor billigen vor berømmelige Hr. Professor Kall, at han har skaffet Bogen en hældig Oversætter, maa-

15

✕ 335 skee i sin egen yngste Broder, saafremt vi maae troe Rygtet. Med saadanne Kienderes skiønsomme Val iblant den Mængde Skrifter, Tydskland river fra sig, bliver Fædrenelandet bædre tient, end med de ynkelige Originaler, som paa nogen Tid har oversvømmet os fra de Kanter af Landet, hvor Mørket skiuler Mængden og Enfoldighed Folkens Veyledere. (Vi glemme ikke saa let en Beyers Harmonie, som han vil true os til anprise som god og nyttig.) For dette læseværdige Skrift, hvis første Deel vi have for Øyne, behøve hverken vi, eller nogen, at være Tolk. Det er et herskende Ønske, at de øvrige Deelee jo før jo heller maatte følge i Hælene paa denne. Foredraget er fatteligt og Stilen underholdende og behagelig. No. 238.

✕ Huusholdnings-Kiernens af danske Lov om Landvæsenet, med hosføyede Betænkninger og Afhandlinger, samt et fuldstændigt Register over begge Dele, af Iver Elkier, Ober- og UnderRets Procurator. Anden Deel Kiøbh. 1772, trykt og tilkiøbs hos Godiches for 2 Mark 8 Skil. 14 Ark. 8vo.

✕ Denne anden Deel af Hr. Elkiers Huusholdnings Kiernen bestaaer, foruden Registeret, af 10 Capitler, hvori handles om Fiskerie, om Tien

16

✕ 336

✕ de, om Jagt, om Skove, om Veye, om Konge- og Frie-Reiser, om Græsning og Creatures Bevogtning, om Stald-Øxen, om Bier og vilde Dyr, og om Møller.

✕ I Almindelighed har denne Deel samme Fordeele og samme Mangler, som den første, om hvilken vi tilforne under No. 437. af Fortegnelsens forrige Aargang have sagt vor Meening. Den kan virkelig ansees som et udførlig Real-Register over de Anordninger, som vedkomme Landvæsenets forskellige Grene, henbragte under visse generelle Classer, og i saa Henseende kan den for Landmænd være til betydelig Nytte. Vi troe gjerne at Forfatterens Hensigt har været, at bringe Landvæsenens Lovene i et slags System; men i saa fald har han merkelig forfeylet sit Øyemeed, her er kuns liden Orden og ikke megen Sammenhæng; Materierne ere sielden rigtig inddelte og ikke nøye nok udviklede: undertiden indblander han oeconomiske og politiske Anmerkninger, f. E. den om Skovenes Nytte p. 21. og hans Forslag hvorledes Tienden kunde fastsettes til Korn eller Penge; men Forfatteren er neppe nogen stor Politikus, og endnu mindre Philosoph. Hele Skriftet beviser denne Sandhed: vi behøve f. Ex. kuns at tage hans Inndeling af Jagten, som Hr. Elkier forsikkrer at bestaae af 4 Dele, nemlig: Kongens Jagt, Betienings-Jagt, Enemerks Jagt, og Fælleds-Jagt — hvilken Logikus!